

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Кристиан Стоянов Хаджиев, НБУ, Департамент „Администрация и управление“, професионално направление 3.7 „Администрация и управление“, научна специалност 05.02.20 „Социално управление“

Относно: дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, професионално направление 3.7 „Администрация и управление“, в докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (мениджмънт на публичната сфера)“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационен труд, съгласно заповед №3337/19.12.2017 на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“- гр. Благоевград

Автор на дисертационния труд: Петър Николаев Арабаджийски, докторант в самостоятелна форма на обучение в катедра „Национална сигурност и публична администрация“, при Правно-исторически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“- гр. Благоевград

Тема на дисертационния труд: „Предприемачество и мениджмънт на малките и средни предприятия в охранителния бизнес - в контекста на ефективния публичен мениджмънт“

Научен ръководител: доц. д-р Валентин Василев

Становището е изготвено съобразно Закона за развитието на академичния състав на Република България /ЗРАСРБ/, Правилника за прилагането на Закона за развитието на академичния състав на Република България /ППЗРАСРБ/ и Наредбата за развитието на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски“- гр. Благоевград.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Рецензирият дисертационен труд е в обем от 191 стандартни страници основен текст и списък на литературни източници, който включва 188 заглавия и нормативни документа, от които 73 - на кирилица; 23 - на английски език, 6 източника периодика, 6 източника на справочна литература, 38 нормативни акта, 7 директиви, 2 регламента и 32 интернет адреса.

Дисертационният труд „Предприемачество и мениджмънт на малките и средни предприятия в охранителния бизнес - в контекста на ефективния публичен мениджмънт“ е върху проблем, който е с нарастваща значимост за управленската теория и практика и чието изясняване има съществен отпечатък върху вземането на адекватни управленски решения и изграждането на гъвкави структури на малките и средните предприятия в охранителния бизнес, които да повишат ефективността на мениджмънта на човешките, материалните, финансовите и информационните им ресурси, както и качеството на частните охранителни търговски услуги.

Още в началото искам да подчертая, че докторантът е приложил **системен подход** при разработването на дисертационния труд - на основата на задълбочен анализ и интерпретация на умело подбрана литература и автори в областта на публичния мениджмънт, предприемачеството, бизнес управлението, както и нормативни актове – действащи и отменени, както и международни директиви въвеждащи стандарти (първа глава) е разработена методология и инструментариум на дисертационното изследване – модел (основните и специфичните принципи) за структуриране на малките и средните предприятия в охранителния бизнес (втора глава) и е направен анализ на емпиричните

данни и обобщение на резултатите от него (трета глава). Дисертационният труд е **балансиран**, разглежданите въпроси са изложени в тяхната логическа последователност и обвързаност, стилът на изложението е научен, техническото оформление е отлично.

Уводът на дисертационния труд съдържа всички необходими „реквизити“: убедителна обосновка на проблема и неговата значимост; ясни и точни формулировки на целта и задачите; на обекта и предмета на изследването; аргументация на избора на изследователски подходи и методи.

Целта и задачите са обвързани и състоятелни и напълно съответстват на темата на докторския труд. *Основната изследователска теза* е формулирана точно и са изложени мотивите за извеждането ѝ. Изяснени са причините за избора на изследователски подходи и *методи*: исторически, структурно-функционален и системен подход, метод на анализа и синтеза, сравнителен метод, използваният емпиричен инструментариум – **наблюдение** и **контент анализ** на конкретни малки и средни предприятия в охранителния бизнес в Република България; **интервюта** с ръководни служители и експерти. В уводната част накратко е представена и степента на разработеност на проблема и възприетите ограничения.

От казаното дотук стигам до заключението, че пределната яснота на докторанта по посочените по-горе въпроси, е една от предпоставките за високото качество на целия дисертационен труд.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В съответствие с формулираната цел и детайлно изведените задачи е изградена структурата на дисертационния труд.

В *първа глава* напълно логично са систематизирани, обобщени и доразвити теоретичните постижения в научната литература в областта на същността на предприемачеството и мениджмънта на малките и средните предприятия в охранителния бизнес и законодателната уредба за създаването и функционирането им. Авторът е идентифицирал основните характеристики, общи и специфични принципи за структуриране на малките и средните предприятия в охранителния бизнес, проблемите и новите тенденции в контекста на ефективния публичен мениджмънт. Изведени са нови авторови определения на понятията „предприемач на малко и средно предприятие в охранителния бизнес“ и „частна охранителна дейност“, които са аргументирани в текста. Предложена е класификация на основните видове управленски функции. Високо оценявам прецизния подбор на множество научни публикации в изследваната област и умението на докторанта за тяхното представяне и **критично интерпретиране**. Позоваванията и цитиранията са коректни.

Основен резултат от първа глава: На базата на широкообхватен и задълбочен **анализ** на теоретико-методологичните аспекти на предприемачеството и управлението на малките и средни предприятия в охранителния бизнес, както и на правната рамка за създаването и функционирането им, става ясна степента на разработеност на изследователския проблем и се формира теоретичната база, въз основа на който докторантът извежда основната теза и опорните хипотези. Изложението в първа глава изцяло е подчинено и фокусирано към теоретичното обосноваване на тезата. По категоричен начин се доказва първата изследователска хипотеза, че „законодателната уредба за създаването и функционирането на малките и средните предприятия в охранителния бизнес в Република България се нуждае от усъвършенстване“. Изводите, до които достига докторантът са резонни, подкрепени със солидна аргументация. Изследването в първа глава е много задълбочено и представлява необходимата основа за разработване на методологията на емпиричното изследване.

Във *втора глава* са решени три от изследователските задачи, свързани с осъществяването на маркетинга и рекламата на малките и средните предприятия в охранителния бизнес, основните и специфичните принципи за структурирането им, както и проблемите на взаимодействието на частните охранители с полицейските органи и контрола на дейността им, както и за осъществяване на компетенции от частни охранители.

Основен резултат от втора глава: В следствие на извършените анализи докторантът стига до следните по-важни извода:

- Организационните структури на охранителните търговски дружества не са създадени на базата на унифициран модел, като не са прилагани известни в теорията на управлението и мениджмънта основни и специфични принципи;
- Не са реализирани законодателни промени за въвеждането на Европейският модел на частните охранителни услуги;
- Изследваните охранителни фирми в българската социална практика провеждат **интуитивно** на базата на опита на мениджърите, маркетингова и рекламна стратегия. Липсват държавни регулации в тази насока, които да са установени в специални закони;
- Правни и организационни проблеми при: осъществяване на взаимодействието на полицейските органи и частните охранителни фирми; осъществяване на контрол от полицейските органи на дейността на частните охранителни фирми; регламентирането и реализирането на компетенциите на частните охранители;

Третата глава на дисертационното изследване е практико-приложна и е насочена към решаването на една от изследователските задачи, свързана с държавно регулиране и контрол на мениджмънта на човешките, материалните и финансовите ресурси на малките и средните предприятия в охранителния бизнес в Република България.

Основен резултат от трета глава: В следствие на извършените анализи докторантът стига до следните по-важни извода:

- контролът на трудовите ресурси на малките и средните предприятия, осъществяващи частна охранителна дейност не се отличава съществено от общия контрол на трудовите ресурси в малки и средни предприятия, които предлагат друг вид услуги или продукти в Република България;
- Неспазване на трудовото законодателство при назначаването на частни охранители, вследствие на спечелени обществени поръчки;
- Осъществяване на неефективен вътрешен финансов и данъчен контрол, поради липса на необходим брой назначени вътрешни одитори.

Изводът, който се налага е, че на базата на изследването се потвърждава и втората хипотеза на докторанта, че: „подобряването на дейностите чрез държавни регулации и контрол за осъществяването на мениджмънт на човешките, материалните и финансовите ресурси в малките и средните предприятия в охранителния бизнес ще подобрят качеството на частните охранителни търговски услуги“.

Резултат на дисертационното изследване: потвърждаване на формулираните изследователски хипотези и **основната дисертационна теза.**

3. Описание на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд представлява сериозно научно изследване на актуален и значим проблем, свързан с усъвършенстване на теорията и на практиката на мениджмънта на малките и средните предприятия в охранителния бизнес. Получените резултати от проведените изследвания извеждат актуални проблеми в дейността на

охранителните фирми. Направените авторови предложения ще способстват за тяхното преодоляване, с което дейностите за мениджмънт на тези предприятия ще се усъвършенстват, чрез възприемането на подходи, способности, методи и техники на базата на ефективния публичен мениджмънт. Това, естествено изисква нови регулации на охранителната дейност. Съдържанието на дисертационния труд и резултатите от самостоятелно осъщественото изследване дават основание да се открият следните научни и научно-приложни приноси:

- В резултат на изследване, анализ и обобщаване на теоретичните постановки са конкретизирани и доразвити същността и основните характеристики на понятието „предприемач на малко и средно предприятие в охранителния бизнес“, като е предложена авторова дефиниция;
- Изведена е класификация на основните цели на предприемачите в охранителния бизнес: печалба; сигурност; създаване на състояние; материална среда; независимост; ползи от реализирането на бизнес; приноси за обществото.
- Изведени са основните характеристики на понятието „частна охранителна дейност“, като е предложено авторово определение;
- Изведени са основните характеристики на понятието „полицейски лиценз за осъществяване на частна охранителна дейност“, като е предложена авторова дефиниция;
- Практико-приложни приноси, които намират конкретен израз в направените от докторанта предложения, свързани със: **унифициране на критериите**, които определят едно предприятие, като средно или малко в Закона за малките и средните предприятия и Закона за счетоводството; формулираните **основни и специфични принципи** за структуриране на малките и средните предприятия в охранителния бизнес; активно използване на инструментите на маркетинга и рекламата и разработването на фирмени стратегии в тази посока; утвърждаването на образци-бланки на документите, които ще се попълват от частните охранители при прилагане на съответни компетенции – протоколи, доклади и т.н.; изграждане на информационни системи за осъществяването на ефективен контрол на трудовите ресурси на малките и средните предприятия в охранителния бизнес; минимизиране и усъвършенстване на процедурите в новия Закон за обществените поръчки от 2016 г., за да се преодолеят корупционните практики при възлагане на обществени поръчки за охрана; назначаване на вътрешни одитори в малките и средни предприятия в охранителния бизнес, както и ежегодно служителите от финансовите и счетоводни звена задължително да преминават краткосрочни обучения.

4. Въздействие на дисертационния труд върху външната среда

По темата на дисертацията са направени пет публикации в специализирани издания, което свидетелства, че редица от идеите и изводите формулирани в изследването са достъпни до професионална аудитория.

5. Оценка на автореферата

Представеният автореферат отразява коректно съдържанието на дисертационния труд. В него в синтезиран вид са изложени основни моменти от дисертацията: обща характеристика; съдържание и постройка на работата; научни и практико-приложни приноси; публикации по въпросите на дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

По отношение на изследването е препоръчително в приложение да се изведат диагностичните въпроси (инструментариум), използвани при интервютата на предприемачите, ръководителите и експертите от малки и средни предприятия в охранителния бизнес.

7. Заключение

Дисертационното изследване е разработено на съвременно теоретично равнище и се базира на резултати от представителни емпирични проучвания. Докторантът демонстрира квалификационни способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания в областта на управлението. Направените констатации и дадените оценки в становището показват, че дисертационният труд отговаря напълно на задължителните законови изисквания на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Наредбата за развитието на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски“ - гр. Благоевград.

Обобщавайки всичко казано по-горе, считам, че дисертационният труд **„Предприемачество и мениджмънт на малките и средни предприятия в охранителния бизнес - в контекста на ефективния публичен мениджмънт”** е с високи теоретични качества и практическа приложимост, съдържа ясно очертани научни приноси моменти, което ми дава пълно основание да дам ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА на доктората и да ПРЕДЛОЖА на членовете на *научното жури* да присъдят на **Петър Николаев Арабаджийски** образователната и научна степен „доктор”, в професионалното направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (мениджмънт на публичната сфера)“.

София,
22 януари, 2018 г.

Рецензент:

/доц. д-р Кристиан Хаджиев/